

Konijnenstand herstellen

Adviezen van onderzoeksteam

Sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw houdt de ziekte myxomatose regelmatig flink huis onder konijnen in de duinen en is hun aantal dramatisch afgenomen. Rond 1990 kwam daar nog een andere bedreiging bij: Viraal Hemorrhagisch Syndroom (VHS). Nog altijd gaat het niet goed met de konijnenstand in de duinen. Een groep deskundigen onderzocht welke maatregelen kunnen helpen bij herstel van de konijnenpopulatie. Zij kwamen met een praktische handleiding. Ik sprak een van de onderzoekers: dierecoloog Jasja Dekker.

“In de loop van de tijd heeft het konijn flink aan populariteit gewonnen bij beheerders van duingebieden”, vertelt Jasja Dekker: “Vroeger was dat kaal houden van de bodem uit den boze. Konijnen aten helm en moesten daarom te vuur en zwaard bestreden worden. Nu willen we de dynamiek in het landschap terugbrengen, omdat dat veel robuustere duinen maakt. Daar kunnen konijnen bij uitstek aan bijdragen.”

Concrete aanleiding voor het onderzoek zijn Natura 2000-beheerplannen waarin staat dat het belangrijk is om weer meer konijnen in het duin te krijgen. Ze doen namelijk heel nuttig werk. Ze grazen veel fijnmaziger dan andere grazers en kunnen daardoor de toename van bomen en struiken in een gebied heel goed afremmen. Maar konijnen grazen niet alleen, ze graven ook. Al gravend brengen ze kalkrijk zand naar boven. Bovendien kunnen ►

Tekst: Helm Horsten
Foto: René van Rossum

Drie jonge konijntjes. Foto: René van Rossum

vogels zoals de tapuit en de bergeend de holen van konijnen gebruiken om in te broeden. En konijnen zijn natuurlijk ook prooidieren. Sommige soorten, zoals de blauwe kiekendief, zijn er behoorlijk van afhankelijk.

Veldonderzoek

Naast een uitgebreid literatuuronderzoek deed het team ook veldwerk. Aan de hand van keutels bestudeerden

zij hoe het gesteld is met de kwaliteit van het voedsel en de leefomgeving van de konijnen.

Ook keken ze in hoeverre de virussen nog in de konijnenpopulatie voorkomen en of de dieren een zekere mate van resistentie hebben opgebouwd. Om daar achter te komen hebben de onderzoekers bloedmonsters afgenomen. In overleg met terreinbeheerders en met de nodige vergunningen op zak gingen zij op stap met een fret die voor hen de dieren uit hun holen joeg. Daarna kon Dekker de konijnen met een net vangen en bloed van hun oorader afnemen. Lachend vertelt hij: “Vroeger moest ik vaak uitleggen hoe we dat bloed vervolgens analyseren, maar tegenwoordig weet iedereen wat PCR-tests zijn. Dat is heel handig.” Het bleek dat alle dieren antilichamen hadden tegen VHS. Die ziekte gaat dus nog flink rond en houdt de aantallen laag. “Maar op een paar plaatsen zagen we ook tekenen van resistentie”, zegt Dekker voorzichtig optimistisch. “Dat geeft de mens weer een beetje moed.” Daarnaast is het bloed van de konijnen gebruikt voor

een genetische analyse: zijn de konijnenpopulaties na zoveel jaren van lage aantallen nog wel genetisch gezond?

Leefgebied

Konijnen houden samen hun leefgebied op orde. Als konijnen met te weinig zijn, gaat de vegetatie in hun gebied verruigen en kunnen zij hun burchten niet goed onderhouden.

Meer lezen?

De opdrachtgever van het onderzoek was Kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit (OBN). Het onderzoek werd verricht door Science4Nature, Stichting Bargerveen, Jasja Dekker Dierecologie, Bureau Drees en Moerman Eco & Agro. Het rapport staat hier: <https://bit.ly/3ta30hi> Zie ook DUIN 2021-3 ‘Naar een open duinlandschap; het konijn als beheerder’ en <https://bit.ly/3fRgVWn>

Jasja met bloedbuisjes

Wanneer het met een populatie weer goed gaat en de konijnen voldoende resistentie opgebouwd hebben, kunnen zij zich verspreiden over de omgeving. Volgens Jasja Dekker is die kolonisatiefase vaak heel tricky voor konijnen. “Het zijn vaak jonge dieren die worden weggejaagd uit hun vertrouwde omgeving en dan een nieuw leefgebied moeten zoeken. Zij moeten dan heel snel een nieuwe burcht graven in een gebied dat ze niet kennen.”

Kunstburchten

De onderzoekers doen aanbevelingen aan terreinbeheerders over maatregelen waarmee zij de konijnen kunnen helpen om hun populaties te herstellen. Houd de vegetatie open en kort door maai- en klepelwerk of door begrazing met andere soorten grazers. Maar zorg daarnaast ook voor voldoende beschutting. Jasja Dekker geeft daarbij als tip: “Je kan hen bijvoorbeeld extra dekking bieden door kleine ondiepe horizontale gaten in kale stukken duin te boren, eventueel afgedekt met takken. Je creëert dan kunstburchten. Dat gebeurde al in de vijftiende eeuw, gewoon met een grondboor. Dat werkte toen al erg goed. Heel fascinerend!”

Verplaatsingen

Op heel veel plaatsen leven konijnen al dertig jaar lang in hele kleine aantallen. “Als populaties lange tijd klein en geïsoleerd blijven, is het

Een fret jaagt de konijnen uit hun hol

Begrazingsonderzoek Meijndel

Afgelopen tien jaar heeft vegetatiekundige Harrie van der Hagen onderzoek gedaan naar de invloed van begrazing op de duinvegetatie in de Wassenaarse duinen. Sinds 1970 groeide het duingebied steeds meer dicht. Daarom zet Dunea sinds 1990 koeien en pony's in. Het blijkt dat deze kuddes slechts beperkt het dichtgroeien tegen gaan. Evenals bovengenoemde onderzoekers concludeert Van der Hagen dat het konijn erg wordt gemist als natuurlijke grazer in het duingebied. Het onderzoek is te downloaden via <https://bit.ly/3DOhDM8>

Konijnen zijn goede grazers. Foto's: Jasja Dekker

belangrijk om af en toe enkele konijnen uit te wisselen. Daardoor voorkom je inteelt en blijft de genetische diversiteit behouden. Populaties zijn erg aangepast aan hun lokale omstandigheden en daarom is het verstandig dat je konijnen gebruikt uit de omgeving. Wel uit verschillende burchten zodat je niet alleen broertjes en zusjes hebt.” Omdat het zo slecht gaat met de konijnenstand, is door het ministerie van LNV voor dit seizoen een algeheel jachtverbod afgekondigd. “Toch zijn er nog altijd plekken waar volop konijnen zijn en waar ze behoorlijke schade veroorzaken, bijvoorbeeld voor de landbouw”, vertelt de onderzoeker. “Voor alle partijen is het dan voordelig om die dieren, in plaats van te doden, te verplaatsen naar een plek waar ze wel gewenst zijn.”

Praktisch protocol

Naast een rapport heeft de onderzoeksgroep ook een protocol opgesteld voor het verplaatsen van konijnen naar een

meer gewenste plek om ervoor te zorgen dat zij zich definitief zullen settelen in hun nieuwe gebied. Dekker: “Dat bijzetten neemt een grote vlucht. We stimuleren dat het wel steeds op eenzelfde manier gebeurt, zodat we kunnen leren hoe het nog beter kan. Hier en daar worden al kleine experimenten gehouden met kunstburchten. Het is zaak om goed vast te leggen hoe die verlopen.” Door het juist uitvoeren van deze maatregelen, het leren van wat niet werkt en bijsturen, hopen we dat de konijnenpopulaties de komende jaren weer gaan groeien.

Benieuwd of er al tekenen van meer konijnen in het duin zijn? Ga er op uit en speur naar verse konijnenkeutels of een huppelend konijn. Plekken met veel verse konijnenkeutels bij elkaar (latrines) of verse graafsporen wijzen er ook op. Wie weet... ●

Helm Horsten is lid van het communicatieteam van Duinbehoud